

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

УДК 159.922.316.64:17.024

DOI: <http://doi.org/10.32589/2412-9283.43.2025.358650>

Виноградова В. Є.

vikavin@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9754-0975>

Приватний вищий навчальний заклад “Інститут психології і підприємництва”

Зайцева І. Ю.

zaitsevairaida@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6075-2592>

Приватний вищий навчальний заклад “Інститут психології і підприємництва”

Круглов К. О.

kruglov@universum.com.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4919-3275>

Приватний вищий навчальний заклад “Інститут психології і підприємництва”

Дата надходження 10.10.2025. Рекомендовано до друку 19.11.2025

СВІДОМІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА МЕНТАЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Анотація. Феномен ментальності є однією із форм суспільної свідомості і характеризується надсвідомим характером. Це глибинна структура, що визначає способи сприйняття світу, ціннісні орієнтації та поведінкові стереотипи. На основі узагальнення й уточнення психологічної суті та особливостей ментальності окреслено психоенергетичний ресурс для ефективного розвитку особистості. Методологічну основу дослідження становлять положення системного підходу, орієнтованого на виявлення внутрішньої єдності та форм його міждисциплінарних зв'язків. Ментальність вважається багатокомпонентним психосоціальним явищем, що інтегрує когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти людської діяльності. Перспективи подальших наукових розвідок у сфері вивчення ментальності та закономірностей її функціонування в складних умовах сучасних перетворень українського соціуму є однією з ключових науково-методологічних проблем.

Ключові слова: ментальність, суспільна свідомість, багатовимірний феномен, емоційно-психологічний код, ментально-психічна підструктура.

CONSCIOUSNESS AND SPECIFICITY OF MENTALITY AS A PSYCHOSOCIAL PHENOMENON

Vynohradova V. E.

vikavin@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9754-0975>

Private higher education institution “Institute of Psychology and Entrepreneurship”

Zaitseva I. Yu.

zaitsevairaida@gmail.com,

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6075-2592>

Private higher education institution “Institute of Psychology and Entrepreneurship”

Kruhlov K. O.

kruglov@universum.com.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4919-3275>

Private higher education institution "Institute of Psychology and Entrepreneurship"

Abstract. Introduction. One of the forms of social consciousness, along with science, art, mythology and religion, is the phenomenon of mentality, characterized by a superconscious nature. This is a deep structure that determines the ways of perceiving the world, value orientations and behavioral stereotypes.

Purpose. Based on the generalization and clarification of the psychological essence and features of mentality as a scientific phenomenon, to outline a psychoenergetic resource for the effective development of the individual. **Methods.** The methodological basis of the study is the provisions of a systemic approach, within which mentality is considered as a holistic, internally structured scientific phenomenon, focused on identifying internal unity and forms of its interdisciplinary connections. **Results.** Mentality should be considered as a multicomponent psychosocial phenomenon that integrates cognitive, emotional and behavioral aspects of human activity. This characteristic reflects the specifics of world perception, value system and ways of human interaction with the environment. In modern research, there is a tendency to expand the typology of mental formations, as well as to develop new criteria and methodological approaches to their study. **Conclusion.** In the context of globalization processes and cultural integration, the problem of preserving historical, national and linguistic and cultural traditions as fundamental factors of identity for the integrity of the mental characteristics of society becomes of particular importance. The prospects for further scientific explorations in the field of studying mentality and the patterns of its functioning in the complex conditions of modern transformations of Ukrainian society remain one of the key scientific and methodological problems.

Keywords: mentality, social consciousness, multidimensional phenomenon, emotional-psychological code, mental-psychic substructure.

Постановка проблеми. У сфері свідомості можна виявити низку явищ, що в межах певного суспільного середовища набувають відмінних характеристик, які зумовлюють їх якісну відмінність від інших психічних феноменів. Саме ці явища фіксують своєрідність процесів пізнання, емоційно-ціннісного сприйняття та світоглядного самовизначення індивідів і спільнот, відображаючи історично сформовані культурні традиції, соціальні практики та символічні коди. Вони можуть розглядатися як маркери особливостей конкретного суспільства, що забезпечують його ідентифікацію у ширшому цивілізаційному контексті.

Однією із форм суспільної свідомості, що існує поряд із наукою, мистецтвом, міфологією та релігією, є феномен *ментальності*. Водночас, на відміну від перелічених форм, що мають здатність матеріалізуватися в конкретних продуктах людської діяльності – наукових працях, художніх творах, міфологічних наративах чи релігійних практиках, – ментальність характеризується радше надсвідомим, латентним характером. Вона не виявляє себе безпосередньо в матеріальних артефактах, а існує як певна глибинна структура, що визначає способи сприйняття світу, ціннісні орієнтації та поведінкові стереотипи.

Менталітет, або ментальність, виступає продуктом конкретної культури, оскільки формується в межах історично зумовленого соціокультурного середовища. Водночас вона не лише відображає особливості цієї культури, а й персоніфікує її, стаючи своєрідним носієм колективної ідентичності (Балтаджи, 2012; Шкуренко, 2013; Греско, 2017). Через ментальність відбувається збереження й трансляція культурних традицій, норм поведінки, символічних кодів і світоглядних установок, що передаються від покоління до покоління, забезпечуючи спадкоємність та безперервність культурного розвитку. У цьому сенсі ментальність можна розглядати як своєрідний механізм культурної пам'яті, що не лише закріплює досягнуті форми духовного досвіду, але й визначає потенційні напрями подальшої еволюції суспільства (Шнайдер, 2009).

Суттєвими труднощами, що постають перед дослідником феномену ментальності, є відсутність концептуальної уніфікованості в його трактуванні. Це стосується не лише міждисциплінарного рівня, зокрема психологічного, і навіть філософського, адже поки що немає консенсусу щодо змістового наповнення цього поняття, його меж застосування та способів співвіднесення з різними рівнями буття. Проблема ускладнюється тим, що сучасна наукова думка досі не виробила єдиної загальноузгодженої позиції у виокремленні форм чи рівнів ментальності. Наприклад, дискусійним лишається питання, яким чином співвідносяться такі її модифікації, як індивідуальна, національна, транснаціональна (наприклад, західноєвропейська чи радянська), а також ментальність певної історичної доби (Лозова, 2011; Шнайдер, 2009; Полежаєв, 2015).

У науковій літературі поняття “ментальність” часто набуває надмірно широкого тлумачення. Нерідко воно використовується в доволі вільний спосіб, охоплюючи практично всі структури й характеристики психіки та свідомості – як на рівні окремої особистості, так і на рівні колективних утворень. Подібна широта підходів, з одного боку, свідчить про поліфонічність досліджуваного феномена, але з іншого – створює небезпеку методологічної розмитості та утруднює чітке визначення меж його аналітичного застосування.

Ще одним проблемним і водночас принципово важливим питанням у дослідженні ментальності є конкретизація особистості в прояві цього феномену. З позицій психології, безпосереднім носієм колективного несвідомого, національного духу чи будь-якого історично зумовленого типу мислення, безперечно, є індивідуум. Проте зведення ментальності лише до індивідуального рівня позбавляє це поняття його смислової глибини, оскільки воно передусім репрезентує характеристики певної спільноти, культурної традиції чи соціуму загалом. У цьому контексті ментальність слід розглядати як колективно зумовлену якість, що хоча й реалізується через окрему особистість, проте набуває свого повного значення тільки в просторі міжіндивідуальних відносин, соціокультурних практик та історичної пам’яті.

Зазначимо, що дискусійність у трактуванні ментальності виявляється багаторівневою: вона охоплює і проблеми дефініції поняття, і питання класифікації його рівнів та форм, і складність виявлення прояву цього феномену, що робить ментальність явищем надзвичайно складним для аналізу, проте водночас і продуктивним полем для подальших міждисциплінарних досліджень, що поєднують передусім психологічний, але також і філософський, культурологічний тощо виміри.

У сучасному науковому дискурсі поняття “ментальність”, як правило, трактують досить широко й багатозначно. Дослідники часто подають характеристики, що охоплюють практично всі структурні елементи та особливості психіки й свідомості, розглядаючи їх як на індивідуальному, так і на колективному рівнях. Така широта інтерпретацій свідчить про заплутаність і багатовимірність феномену, проте водночас розмиває і перевантажує його чітке визначення та створює труднощі в його залученні в науковий обіг як сталої аналітичної категорії (Варій, 2008; Данилюк, 2003; Ментальність; Полежаєв, 2015; Філіпова, 2006; Шкуренко, 2013; Шнайдер, 2009).

Тож ментальність доцільно розглядати як складний і багатовимірний феномен, що має не просто суперечливий, а протилежний і двозначний характер. З одного боку, вона виявляється та реалізується на рівні індивідуальної свідомості, оскільки саме окрема особистість є безпосереднім носієм певних ментальних структур, засвоєних у процесі соціалізації. З іншого боку, ментальність набуває свого повного і завершеного змісту лише в просторі колективного буття, у межах соціальних і культурних спільнот, де відбувається кристалізація спільних світоглядних орієнтирів, ціннісних установок і моделей поведінки.

Ця діалектична взаємодія індивідуального та спільнотного виміру формує специфіку ментальності як дослідницького об'єкта, що зумовлює водночас її складність і багатогранність. Власне, у такій амбівалентності й полягає наукова значущість ментальності: вона відкриває перспективи для інтеграції філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних тощо підходів, створюючи підґрунтя для міждисциплінарних досліджень. Саме тому ментальність можна розглядати не лише як складний конструкт суспільної свідомості, а й як методологічно продуктивну категорію, здатну забезпечити більш глибоке розуміння процесів духовного та культурного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі, зокрема у філософській, соціологічній, історичній тощо літературі, поняття “ментальність” трактують багатозначно, що зумовлює існування широкого спектра його інтерпретацій. У деяких дослідженнях ментальність визначають як своєрідну “душу” або психологію спільноти, як прояви національного характеру чи вдачі, що поєднуються зі специфікою світосприйняття загалом, тобто з особливою картиною світу, притаманною певному суспільству чи культурі (Варій, 2008; Данилюк, 2003; Ментальність). В інших концептуальних підходах змістове поле терміна обмежується більш конкретними аспектами, як-от: склад думок, умонастрій, домінуючі розумові здібності або інтелектуальні практики певної соціальної чи етнічної спільноти (Гресько, 2017; Данилюк, 2003; Шнайдер, 2009). Відомі також інтерпретації, що наголошують на особливостях особистісного світосприйняття та психологічного складу, характерних для представників певної етнокультурної групи чи для окремої історичної епохи (Meneghetti, 2019).

Досягнення поставленої в дослідженні мети можливе на основі ґрунтовного узагальнення та систематизації наукових підходів до розуміння сутності ментальності як полінаукового явища. Такий підхід дає змогу не лише окреслити межі застосування цього поняття, а й простежити різні способи його інтерпретації в межах філософії, соціології, психології, історії та культурології.

Методологічну основу дослідження становлять положення системного підходу, що забезпечує можливість розглядати ментальність як цілісний, внутрішньо структурований науковий феномен, проаналізований у загальному контексті міждисциплінарних студій. Важливим методологічним орієнтиром виступає прагнення науковців до зіставлення різних аспектів розуміння ментальності, до інтеграції її теоретичних визначень та практичних проявів. Цей синтез дозволяє глибше осягнути механізми формування та функціонування ментальності, а також виявити її роль у процесах становлення гармонійно розвиненої сучасної особистості. Системний підхід у цьому контексті зорієнтований не стільки на механічне поєднання результатів досліджень, здійснених у різних наукових галузях, скільки на виявлення внутрішньої єдності цього феномена, на виявлення форм його міждисциплінарних зв'язків.

Це відкриває можливості для осмислення онтологічно різних якостей ментальності як багатовимірної категорії, що водночас інтегрує індивідуальний і колективний досвід, культурні традиції та соціальні практики, а отже, сприяє глибшому розумінню духовного й культурного розвитку суспільства (Meneghetti, 2019). Психологічні особливості сутності менталітету, зокрема й різні механізми й компоненти, в яких виявляються соціально-культурні автоматизми ментальності, аспекти, розглянуто в працях таких дослідників, як-от: Балтаджи П. М., Гресько В. В., Данилюк І. В., Лозова О. М., Полежаєв Д. В., Філіпова Т. В., Шкуренко К. О., Шнайдер О. та ін.

Тож різноманітність визначень і підходів засвідчує як методологічну складність самого феномена ментальності, так і його виняткову евристичну значущість для

міждисциплінарних досліджень, оскільки він дозволяє інтегрувати соціально-психологічний, культурологічний та історичний виміри в єдине аналітичне поле.

Мета статті – на основі узагальнення й уточнення психологічної суті та особливостей менталітету й ментальності як наукового феномена окреслити своєрідний психоенергетичний ресурс для розуміння ефективного розвитку особистості в сучасному аспекті.

Основні результати дослідження. Досягнення поставленої в дослідженні мети можливе на основі ґрунтовного узагальнення та систематизації наукових підходів до розуміння сутності ментальності як полінаукового явища. Такий підхід дає змогу не лише окреслити межі застосування цього поняття, а й простежити різні способи його інтерпретації в межах філософії, соціології, психології, історії та культурології.

Методологічну основу дослідження становлять положення системного підходу, що забезпечує можливість розглядати ментальність як цілісний, внутрішньо структурований науковий феномен, проаналізований у загальному контексті міждисциплінарних студій. Важливим методологічним орієнтиром є прагнення науковців до зіставлення різних аспектів розуміння ментальності, до інтеграції її теоретичних визначень та практичних проявів. Такий синтез дозволяє глибше осягнути механізми формування та функціонування ментальності, а також виявити її роль у процесах становлення гармонійно розвиненої сучасної особистості.

Системний підхід у цьому контексті зорієнтований не стільки на механічне поєднання результатів досліджень, здійснених у різних наукових галузях, скільки на виявлення внутрішньої єдності цього феномену, на простеження способів і форм його міждисциплінарних зв'язків. Це відкриває можливості для осмислення онтологічно різних якостей ментальності як багатовимірної категорії, що водночас інтегрує індивідуальний і колективний досвід, культурні традиції та соціальні практики, а отже, сприяє глибшому розумінню духовного й культурного розвитку суспільства. Тож ментальність особистості визначає внутрішні глибинно-психічні соціально-культурні настанови, що формує сприйняття та поведінку особи.

Менталітет, або ментальність, – це концепт, що описує систему вірувань, цінностей, традицій і поведінки й характеризує культуру або націю. Термін виник у соціальній науці й уведений німецьким соціологом Вільгельмом Ділтейєм в кінці XIX століття, який використовував його для опису національних характеристик та особливостей мислення, що відрізняють одну націю від іншої. Утім, згодом термін “менталітет”, або “ментальність”, був розширений і на інші соціальні групи, як-от: релігійні, культурні, професійні та інші.

Менталітет – це стійка протягом “тривалого часу” (Ф. Бродель) система внутрішніх глибинно-психічних соціокультурних установок суспільства, що формується і змінюється як під зовнішнім впливом, так і шляхом внутрішньо зумовленого саморозвитку й функціонує на рівні позасвідомого (Полежаєв, 2015, 74).

Ментальність поряд із наукою, мистецтвом, міфологією та релігією є однією з форм суспільної свідомості, що ніяк не закріплена в матеріалізованих продуктах, а має надсвідомий характер. Ментальність може бути досить стійкою, але також здатна змінюватися в результаті досвіду, навчання та зусиль людини. Вона впливає на всі аспекти життя, зокрема підходи до роботи, міжособистісні стосунки, спосіб досягнення цілей та подолання перешкод.

Ментально-психічний складник у структурі людської психіки можна розглядати як своєрідний психоенергетичний ресурс, сформований у процесі тривалого історичного розвитку певного етносу – від моменту його зародження й до сучасності. Такий ресурс не зникає, а передається наступним поколінням на рівні колективного

й індивідуального несвідомого, забезпечуючи спадкоємність культурних смислів і цінностей у свідомості кожної окремої особистості.

Ментально-психічна підструктура індивіда акумулює в собі багатий спектр елементів духовно-психічного досвіду людства й конкретного етносу: систему понять та уявлень, соціально-культурні настанови, значеннєві орієнтири, смисли та цінності, стереотипи й моделі поведінки, релігійні вірування, емоційні стани та почуття, зразки культурної творчості й усталені форми взаємодії. Усі ці компоненти, сформовані впродовж еволюції людських спільнот, зберігаються переважно на несвідомому рівні психіки, однак чинять істотний опосередкований вплив на світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння індивіда. У результаті вони визначають як особливості його поведінки й діяльності, так і ціннісно-сміслові орієнтації в суспільстві (Балтаджи, 2012; Гресько, 2017, 146).

Феномен ментальності має багатокомпонентну структуру та охоплює кілька ключових вимірів.

По-перше, він передбачає наявність у представників певного суспільства спільного інтелектуального інструментарію та психологічного оснащення, що забезпечує специфічний спосіб осмислення світу й власного місця в ньому.

По-друге, ментальність виявляється у своєрідному соціально-психологічному стані етносу, нації чи спільноти, у якому закарбовано результати тривалого впливу етнічних традицій, природно-географічних умов і соціально-економічних чинників. Цей вплив фіксується не стільки на рівні пам'яті, скільки у сфері підсвідомого.

По-третє, вона віддзеркалює характер ставлення людини до внутрішнього та зовнішнього світу, що зумовлено особливостями психічних процесів сприйняття та інтерпретації.

По-четверте, ментальність виражається у "людському вимірі історичних макромас", тобто в активності, об'єктивованій у культурних надбаннях та пам'ятках.

Сутність ментальності та механізми її формування

Ментальність є складним соціокультурним конструктом, що інтегрує систему цінностей, світоглядних орієнтацій, традицій та специфічних способів сприйняття світу. Вона функціонує як емоційно-психологічний код, що визначає характерні реакції на зовнішні стимули. Формування ментальності відбувається в процесі соціалізації особистості та зумовлюється впливом сім'ї, освіти, культурного середовища, релігії та інших соціальних інститутів. Водночас вона не є статичною: трансформується під впливом соціальних, економічних і політичних змін (Філіпова, 2006).

Культурний аспект ментальності

Одним із провідних вимірів ментальності є культура. Усвідомлення культурних відмінностей і ментальних настанов знижує ризики міжкультурних конфліктів та сприяє ефективній комунікації.

Так, у колективістських культурах (характерних для значної частини країн Азії) перевага надається груповим інтересам, а індивід мислиться передусім у контексті спільноти. Натомість для індивідуалістичних культур (Європа, Північна Америка) типовим є пріоритет особистих досягнень і самореалізації. Подібні відмінності зумовлюють різне ставлення до успіху, до розв'язання конфліктів, а також впливають на психологічний стан та рівень самооцінки особистості.

Динамічність ментальності та фактори її змін є визначальними в розумінні культурних особливостей і психічного складу людини, можуть змінюватися залежно від досвіду та середовища, у якому людина перебуває, тож важливо зазначити, що ментальність не є статичною. Динаміка і її відносна доцільність або повна протилежність ідентифікуються за наслідками, які реалізують або заперечують мету

(Meneghetti, 2019, 39). Це змінна категорія, що піддається модифікації внаслідок міжкультурної взаємодії. Прикладом є люди, які тривалий час перебувають у чужому культурному середовищі та поступово адаптуються до нових цінностей і традицій. Водночас слід зазначити, що спадкові культурні патерни часто виявляють значну стійкість і можуть утруднювати процеси адаптації.

Вплив *релігії, географії та гендерних уявлень* є ще не менш важливими особливостями ментальності. Суттєвий вплив на формування ментальності здійснює релігія, яка задає морально-етичні орієнтири, визначає сенс життя та оцінку моральних дій. Віряни, атеїсти й агностики, як правило, демонструють відмінні моделі світосприйняття й соціальної взаємодії.

Також національний менталітет детермінується географічним середовищем. Наприклад, мешканці гірських регіонів зазвичай характеризуються підвищеною витривалістю та дисциплінованістю, тоді як жителі приморських територій виявляють гнучкість та відкритість до змін (Варій, 2008).

Крім того, у різних культурах існують відмінні уявлення про гендерні ролі, що визначає моделі поведінки чоловіків і жінок та впливає на характер соціальних відносин і ставлення до влади (Лозова, 2011; Філіпова, 2006).

Важливим складником ментальності є сприйняття часу, тобто розуміння часових перспектив. Культури з короткостроковою перспективою схильні зосереджуватися на миттєвих потребах, тоді як у культурах із довгостроковим мисленням акцент робиться на плануванні та майбутніх наслідках. Це зумовлює різний рівень самоконтролю, терпіння й орієнтації на досягнення стратегічних цілей.

Не менш значущим є ставлення до *влади та ієрархії*. В одних культурах поширена тенденція до рівномірного розподілу влади й критичного ставлення до авторитетів, тоді як в інших домінує повага до ієрархічних структур і підпорядкування керівним фігурам.

Аналіз ментальності має важливе *практичне, суто прикладне значення* в психології, культурології, бізнесі, політиці та міжкультурній комунікації. Усвідомлення різних ментальних настанов дозволяє підвищити ефективність професійної взаємодії, зменшити культурні непорозуміння й сприяти гармонізації суспільних відносин. Для викладачів знання про ментальні особливості студентів із різних культур є підґрунтям для оптимізації освітнього процесу; для менеджерів міжнародного бізнесу – інструментом для розуміння потреб і цінностей партнерів.

Отже, ментальність – це складний і динамічний феномен, що формується під впливом історичних, культурних, релігійних, географічних і соціально-економічних чинників. Її вивчення відкриває можливість глибшого розуміння поведінки людини, сприяє розвитку толерантності, культурного діалогу та підвищує ефективність міжособистісної та міжкультурної комунікації.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, ментальність доцільно розглядати як багатокomпонентне психосоціальне явище, що інтегрує когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти людської діяльності. Її формування відбувається у визначеному соціальному та культурному середовищі, що істотно впливає на конструювання індивідуального й колективного досвіду. Тож ментальність постає як системна характеристика, яка водночас відбиває специфіку світосприйняття, систему цінностей та способи взаємодії людини з довкіллям.

Аналіз наукових праць, оприлюднених в Україні протягом останніх десятиліть, засвідчує збереження концептуального плюралізму щодо інтерпретації понять “*ментальність*” і “*менталітет*”. Це стосується як їхнього семантичного наповнення, так і визначення структури та функціональної спрямованості. У сучасних

дослідженнях простежується тенденція до розширення типології ментальних утворень, а також випрацювання нових критеріїв і методологічних підходів до їх вивчення.

Водночас слід акцентувати на фундаментальному значенні наукових напрацювань зарубіжних і вітчизняних дослідників XIX–XX століть. Вони створили базис для подальшого теоретичного й методологічного осмислення феномену ментальності. Зважаючи на це, актуальним завданням сучасної науки є пошук відповідей на практично орієнтовані питання, пов'язані з функціонуванням ментальних структур у динамічному соціокультурному середовищі.

В умовах глобалізаційних процесів, культурної інтеграції та цивілізаційного зближення особливого значення набуває проблема збереження історичних, національних і мовно-культурних традицій як засадничих чинників ідентичності. Саме ці елементи забезпечують сталість та цілісність ментальних характеристик суспільства. Таким чином, перспективи подальших наукових розвідок у сфері вивчення ментальності та закономірностей її функціонування в складних умовах сучасних перетворень українського соціуму залишаються однією з ключових науково-методологічних проблем. Її розв'язання потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує досягнення психології, культурології, соціології та історії. Перспективи подальших наукових розвідок щодо вивчення особливостей менталітету і психологічних закономірностей його функціонування в складних сучасних умовах розвитку українського суспільства залишатимуться актуальною науково-методичною проблемою.

Конфлікт інтересів

Автори не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Штучний інтелект у дослідженні не застосовано.

ЛІТЕРАТУРА

- Балтаджи, П. М. (2012). *Поняття “ментальність” у сучасних наукових дослідженнях*. http://app.nuoua.od.ua/archive/45_2012/5.pdf.
- Гресько, В. В. (2017). Менталітет як основний психологічний чинник збереження та розвитку українського суспільства. *Наукові записки Херсонського університету. Серія: Психологічні науки*, 1, 1, 44–48.
- Варій, М. Й. (2008). *Психологія особистості*. навч. посіб. Центр учбової літератури, Данилюк, І. В. (2003). Становлення та розвиток основних понять етнічної психології: від духу народу до ментальності. *Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка*, 17–18, 33–36.
- Лозова, О. М. (2011). *Методологія психосемантичних досліджень етносу: Монографія*. Видавничий дім “Слово”.
- Ментальність*. Енциклопедична стаття. <https://esu.com.ua/article-66534>.
- Полежаєв, Д. В. (2015). Ментальність особистості: філософсько-освітній аспект. *Психологія і особистість*, 2 (8), 1, 71–85.
- Філіпова Т.В. (2006). Професійний менталітет державних службовців в Україні: технологія

- формування: [Автореф. дис. канд. наук з держ. упр., Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України].
- Шкуренко, К. О. (2013). Визначення поняття “ментальність” у науковому дискурсі. *Гілея*, 72, 349–353.
- Шнайдер, О. (2009). Теоретичні підходи до визначення і співвідношення категорій “менталітет” і “ментальність”. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*, 13, 60–65.
- Meneghetti, Antonio (2019). *Manuale di ontopsicologia*. Інститут психології і підприємництва&Psicologica Editrice.

REFERENCES

- Baltadzy, P. M. (2012). *Poniattia “mentalist” u suchasnykh naukovykh doslidzhenniakh* [The concept of “mentality” in modern scientific research]. http://app.nuoua.od.ua/archive/45_2012/5.pdf.
- Hresko, V. V. (2017). Mentalitet yak osnovnyi psykhologichnyi chynnyk zberezhenia ta rozvytku ukraïnskoho suspilstva [Mentality as the main psychological factor in the preservation and development of Ukrainian society]. *Naukovi zapysky Khersonskoho universytetu. Serii: Psykhologichni nauky*, 1, 1, 44–48.
- Varii, M. Y. (2008). *Psykhologhiia osobystosti* [Personality psychology]: Navch. posib. Tsentru uchbovoi literatury.
- Danyliuk, I. V. (2003). Stanovlennia ta rozvytok osnovnykh poniat etnichnoi psykhologhiï: vid dukhu narodu do mentalnosti [The formation and development of the basic concepts of ethnic psychology: from the spirit of the people to mentality]. *Visnyk Kyivskoho universytetu. Sotsiologhiia. Psykhologhiia. Pedagogika*, 17–18, 33–36.
- Lozova, O. M. (2011). *Metodologhiia psykhosemantychnykh doslidzen etnosu* [Methodology of psychosemantic research on ethnicity]: Monohrafiia. Vydavnychi dim “Slovo”. *Mentalnist* [Mentality]. Entsyklopedychna stattia. <https://esu.com.ua/article-66534>.
- Poliezhaiev, D. V. (2015). Mentalnist ocobytctoti: filocofcko-ocvitnii aspekt [Personality mentality: philosophical and educational aspect]. *Psykhologhiia i osobystist*, 2 (8), 1, 71–85.
- Filipova T.V. (2006). *Professional mentality of civil servants in Ukraine: technology of formation*: [Avtoref. dys. kand. nauk z derzh. uпр., Dnipropetr. rehion. in-t derzh. uпр. Nats. akad. derzh. uпр. pry Prezydentovi Ukrainy].
- Shkurenko, K. O. (2013). Vyznachennia poniattia “mentalist” u naukovomu dyskursi. [Definition of the concept of “mentality” in scientific discourse]. *Hileia*, 72, 349–353.
- Shnaider, O. (2009). Teoretychni pidkhody do vyznachennia i spivvidnoshennia katehorii “mentalitet” i “mentalist” [Theoretical approaches to the definition and correlation of the categories “mentality” and “mentality”]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Politologhiia, Sotsiologhiia, Filosofiiia*, 13, 60–65.
- Meneghetti, Antonio (2019). *Manual of ontopsychology*. Institute of Psychology and Entrepreneurship&Psicologica Editrice.

